

Kállai Benedek*

Nyüvedei Református Egyházközség

Vásárhelyi János segédlelkészi és besztekercei szolgálata

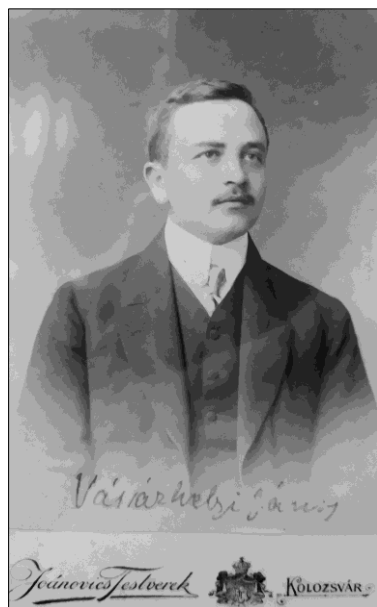
Kolozsvár-Monostori út

Vásárhelyi János¹ 1910. július 1-én kezdte meg lelkészi szolgálatát a mai Kolozsvár-Felsővárosi Református Egyházközség elődjének számító Monostori úti parochiális körben, amely akkor még nem volt önálló gyülekezet, mivel az egész Kolozsvárt magába foglaló hatalmas egyházközséget majd csak évtizedekkel később szervezték több különálló egyházközséggé. Segédlelkészként 1910. július 1-től 1911. július 1-ig szolgált a gyülekezetben. Ez idő alatt tette le a második lelkészsképesítő vizsgát (1911. június 21.). A gyülekezet ekkor még nem rendelkezett templommal, azt majd csak 1913–1914 között építették fel Kós Károly építész tervei alapján. Az igehirdetési alkalmakat az özvegy Turgyán Györgyné Kisgereblye utcai hajlékából átalakított imaházban tartották, amelyet az özvegy 1896-ban adományozott a gyülekezetnek.²

* Kállai Benedek (Nagyvárad, 1993) elemi iskoláit szülőfalujában, Jákóhodoson, illetve Szalárdon végezte, középiskolai tanulmányait pedig a nagyváradi Ady Endre Elméleti Líceumban. 2012-ben felvételizett a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetbe, ahol 2018-ban befejezte tanulmányait. Jelenleg a Nyüvedei Református Egyházközség lelkipásztora és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző és Zeneművészeti Kara, valamint Római Katolikus Teológia Kara által működtetett Ökumené Doktori Iskola hallgatója. Kutatási területe: Vásárhelyi János élete és munkássága. E-mail cím: k_benci@yahoo.com.

¹ Vásárhelyi János 1888. június 12-én született Maroscsúcsán, lelkészi családban. Lelkeszi oklevelet a Kolozsvári Theológiai Fakultáson szerzett (1906–1910). Segédlelkészi szolgálatot Kolozsváron, a Monostori úti parochiális körben végzett (1910 júliusa–1911 júliusa), majd Besztekerce hívták meg lelkipásztornak, ahol 1911 júliusa és 1918 júliusa között szolgált (1912 novemberétől 1913 júniusáig Németországban és Svájcban volt tanulmányi úton). Következő szolgálati helye Dés, majd 1921 novemberétől a kolozsvár-alsóvárosi gyülekezet volt. 1923–1926 között a Kolozsvári Református Egyházkerület esperese, majd 1926–1936 között egyházkerületi főjegyző-püspökhelyettes. 1936. június 30-án egyhangúlag választják meg az Erdélyi Református Egyházkerület 42. püspökének. 50 év lelkészi és 25 év püspöki szolgálat után 1960. december 11-én, 72 évesen hunyt el.

² Az Erdélyi Református Püspöki Levéltár az Erdélyi Református Egyházkerületi Levéltárban (a továbbiakban: EREL-PüspLvt), 623/1943. jan. 6. Országos Református Lelkeszi Nyugdíjintézet, Vásárhelyi János tagsági íve. Tőkés István: Vásárhelyi János püspök életrajza. In: *Református Szemle*, XLIX. (1956/6–7), (168–173) 170. Magyar Hunor – Juhász Ábel: *A Kolozsvári*

Vásárhelyi János képe
az 1909-ben végzetek tablóján

Vásárhelyi János kereken egy évig tartó segédlelkészi szolgálatáról csak önéletrajzi írásában találunk néhány erre vonatkozó részletet. Visszaemlékezése szerint ebben az időszakban a Szentírás alaposabb megismerésével foglalkozott. Bibliakommentárokat, Jézus Krisztus életéről szóló könyveket olvasott és jegyzetelt. A délelőtti és délutáni istentiszteletekre nagy gonddal készült a gyér hallgatóság ellenére is. Közben vallást tanított: heti hat órában a monostori állami elemi iskolában, heti két órában a belvárosi leányiskolában és szintén heti két órában a monostori leányiskolában.³ Az akkor megszokott lelkészi szolgálatok és vallástanítás mellett belevetette magát a belmissziói munkákba is. Egyrészt elkezdte látogatni az iskolás növendékei családjait. A családlátogatáson túl gyermek-istentiszteleteket tartott Gross Ida tanítónő segítségével. A gyülekezet munkásjellegére való tekintettel szerdánként esti istentiszteleteket tartott 7 órai kezdettel. Önéletírásában azt jegyezte meg ezekről az istentiszteletekről, hogy a résztvevők zsúfolásig megtöltötték az imatermet.⁴ A szeretetszolgálatra is figyelmet fordított. Karácsonyi ünnepélyt rendezett a monostori szegény iskolás gyerekek számára, s ehhez az anyagiakat gyűjtéssel teremtette elő. Szentiványi József adóhivatali tisztviselő támogatásával segélyező bizottságot alakított a gyülekezetben, hogy a nyomorgó szegényeket adományokkal segítsék karácsonykor.⁵ A szeretetszolgálatra és annak áldásos hatására így emlékezik vissza:

„És én az egyházfival és egyik pék szekérével és legényével elhagyatott külvárosokban felkerestem a bejelentett családokat és kiosztottam a kalácsot, a húst, a pénzt és egy nyugtát, amelynek ellenében megkapják a számukra megrendelt tűzifát. Nekem is feledhetetlenül tanulságos volt az az út. Akkor állottam szemben az igazi nyomorúságok megdöbbentő képeivel. Ez a karácsonyi segélyezés,

Református Egyházmegyei templomai. Székelyudvarhely 2012. EREL Lelkészek személyi lapjai: Vásárhelyi János (1924. márc. 17.).

³ Vásárhelyi János: *Emlékeim.* I. Kézirat. 100–101., 103. Az Erdélyi Református Egyházkerület Levéltárában őrzött önéletírását 1937-ben kezdte írni, a befejezés dátumát nem jegyezte le.

⁴ Uo. 103., 105.

⁵ Uo. 104.

az iskolás gyermekek részére rendezett karácsonyfaünnepély az első abban a gyülekezetben, amelyen Ravasz László tartott áldott tanítást, lángra gyújtotta a gyülekezet lelkesedését. Annyian jártak templomba, hogy nemcsak az imaházba nem fértek, betöltötték a tanteremtől elválasztó folyosót is, hanem a tantermet is megtöltötték, s a megnyitott ajtón keresztül hallgatták az igét.”⁶

* * *

Vásárhelyi János segédlelkészi éveiről írt visszaemlékezéseit más forrásokkal jelenleg nem lehet alátámasztani. Ennek ellenére beszámolóinak hitelt adhatunk, ugyanis segédlelkészi szolgálatának főbb jellemzői, az igehirdetésekre való gondos felkészülés, a belmissziói munka felvállalása, a családlátogatás, a szeretetszolgálat stb. hangsúlyosan érvényesültek későbbi szolgálati helyein is.

Beszterce

Vásárhelyi János 1911. július 1-től 1918. július 1-ig szolgált a besztercei körlelkézségben. Előbb helyettes lelkészként 1911. szeptember 15-ig, majd rendes lelkészként.⁷ Egyértelmű, hogy azért került Besztercére, mert amikor teológusként ott szolgált néhány hónapot, a gyülekezet megszerette. Az egyházközség jegyzőkönyve szerint az 1911. április 2-i egyházközségi közgyűlés Ráduly János presbiter javaslatára döntött amellett, hogy a Balázs József lelipásztor halálával megüresedett lelkészi állásra Vásárhelyi Jánost hívja meg. Pontosabban amellett határoztak, hogy feliratot terjesztenek fel Kenessey Béla püspökhöz, amelyben Vásárhelyi János kinevezését kérik. A gyülekezet határozottságát az szemlélteti, hogy amikor Musnai Károly esperes nem továbbította feliratukat Kenessey Béla püspökhöz, Mihály Gábor presbiter indítványára küldöttséget menesztettek Kolozsvárra, hogy kérésüket tolmácsolják az egyházfőnek.⁸ A gyülekezet levél útján értesítette Vásárhelyi Jánost a történetekről. A fiatal lelkész, aki kül-

A Kolozsvár-Felsővárosi Református Egyházközség temploma

⁶ Vásárhelyi János: *Emlékeim*. I. 105.

⁷ EREL Lelkészek személyi lapjai: Vásárhelyi János (1924. márc. 17.).

⁸ Besztercei Református Egyházközség Levéltára (a továbbiakban: BeszterceEhkLvt) I/8. 1911. ápr. 2. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve, 1902–1912: 6/1911. ápr. 2., 127.; 42/1911. máj. 20., 130–131.

földi tanulmányútra készülődött, komoly dilemmába került. Útmutatásért nagybátyjához, Vásárhelyi Boldizsárhoz fordult, és az ő tanácsára fogadta el a besztercei hívek felkérését.⁹ Kenessey Béla püspök előbb csak helyettes lelkipásztornak, s így tulajdonképpen próbaidőre nevezte ki, de mivel a hívek azután is kitartottak elhatározásuk mellett, 1911. szeptember 15-én rendes lelkésznek nevezte ki Vásárhelyi Jánost.¹⁰

Beiktatására 1911. október 15-én került sor. Az ünnepi istentiszteleten Musnai Károly esperes imádkozott, Vásárhelyi Boldizsár dési esperes mondta a beiktató beszédet, és a tacsai református dalárda szolgált énekekkel.¹¹ Vásárhelyi János székfoglaló beszédének alapigéje az 1Kor 2,2 verse: „Mert nem végeztem, hogy egyébről tudjak ti köztetek, mint a Jézus Krisztusról, mégpedig mint megfeszítetttről.”¹² Az 1911. október 1-én tartott rendkívüli egyházközségi közgyűlés előtt, beköszönő beszédében a következőkben fogalmazta meg lelkipásztori küldetésének főbb hangsúlyait:

„Feladatom az, hogy az Úr Jézus Krisztus tudományának, az Ő Evangéliumának legyek hirdetője, nemcsak – de munkás tényezője azon felséges hivatás betöltésének, mely arra irányul, hogy az Evangélium áldott erőivel megszentelje, felemelje, boldoggá tegye úgy az egyesek, mint az összesség életét. Az Evangélium erejét, mely, mint a világnak sója megment a rothadástól, mint világosság vezércsillagként emel magasra és mutat irányt az ezer tévedések között vergődő lelkeknek, az Evangélium isteni erejét munkával s küzdelemmel belevinni minden egyes embernek – az egész társadalomnak tevékenységébe –, íme ez az én feladatom, kötelességem. Ezt a feladatot fogom szolgálni mindenekben és e feladat szolgálatától egy pillanatra se fogok letérni se jobbra, se balra. [...] Hol kezdjük e munkát? Ott, hol az élet kezdődik. A gyermekeknél. A gyermekek komoly valláserkölcsei nevelésénél. [...] Azonban az Egyháznak féltő gonddal kell őrködnie azon, hogy a felnőttek lelkében a vallásos érzésnek lángja ki ne aludjon. Kell gondoskodnia egy oly intézményről, egy olyan helyről, ahol az együvé tartozás, az egy célra mukálás, az üdv után való törekvés külső jel által is folytonosan a szemek előtt áll, int, figyelmeztet, buzdít és bátorít. Ez a hely elsősorban a templom, az Isten tiszteltére rendelt hajlék. A templom az a tűzhely, melynek áldott körében található fel minden egyes Egyháztág lelki boldogságának éltető táplálékát. Istentiszteletünk

⁹ Vásárhelyi János: *Emlékeim*. I., 106.

¹⁰ Uo. 107–108. BeszterceEhkLvt I./8. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve, 1902–1912. 52/1911. júl. 15., 134. EREL Lelkészek személyi lapjai: Vásárhelyi János (1924. márc. 17.).

¹¹ BeszterceEhkLvt I./8. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve, 1902–1912. 66/1911. szept. 23., 140. A besztercei ref. egyh. község. In: *Református Szemle*, IV. (1911/42), 700.

¹² Vásárhelyi János: *Emlékeim*. I., 108–09.

vonzóvá, építővé tétele, törekvésem legszentebb célját képezendi. A gyülekezeti életnek a szíve ez, innen kell szerte áradnia az éltető erőnek. Jaj annak a gyülekezetnek, ahol épp a templom van elhanyagolva, ahol a szív nem működik.”¹³

Vásárhelyi János fő feladatát Jézus Krisztus evangéliumának hirdetésében látta, így saját bevallása szerint a fő hangsúlyt az igehirdetés szolgálatára helyezte. A kezdeti időkben nem saját prédikációkat vitt fel a szószékre, hanem – a kor gyakorlata szerint – kedvenc külföldi igehirdetőitől fordított le egy-egy prédikációt, és így hirdette az igét. Ez a gyakorlat akkor szakadt meg, amikor egyes gyülekezeti tagok elkezdtek beszélgetni a prédikációiról, és kifejezésre juttatták kérdéseiket, hitbeli vívódásaikat is, s arra kérték lelkipásztorukat, hogy prédikáljon a felvetett témákról. Ő pedig eleget tett a felkéréseknek. Egyik-másik kérdéssel csak nehezen tudott megküzdeni, de a hívek kérdéseire válaszoló igehirdetéseknél áldásos következményei lettek. Egyrészt állandó lelki kapcsolatba került hallgató-ságával, s így evangéliumhirdetése aktuális lett. Másrészt hozzászokott az önálló keresés, elmélkedés és utánajárás útján történő saját prédikációk megírásához. Harmadrészt pedig megerősödött benne az a felismerés, hogy a lelkipásztori szolgálat eredményessége az igehirdetés komolyan vételétől függ:

„A besztercei évek tapasztalatai jelentékenyen hozzájárultak ahhoz, hogy tisztában legyek azzal, hogy az igehirdetés komolyan vétele a feltétele és biztosítéka az eredményes lelkipásztori szolgálatnak.”¹⁴

Ebben az időben lett előfizetője a német nyelven megjelenő *Die Christliche Welt* című lapnak, amelynek olvasása közben terelődött rá figyelme Ludwig Karl Christian Geyer (1862–1929) és Friedrich Rittelmeyer (1872–1938) német liberális teológusok háborús prédikációs köteteire. A köteteket megrendelte, s azok lebilincseltek, nagy hatást gyakoroltak rá. Az igehirdetések elevensége és gazdag szemléltető anyaga megfogták Vásárhelyit. Az igehirdetéseket már nem fordította le és azt mondta el, mint azelőtt, hanem azok anyagából sok mindent felhasznált a saját prédikációiban. A besztercei évek idején e két igehirdető hatása alatt volt. Az addig megjelent összes kötetüket megvásárolta, és előfizetett lapjaira, a *Christentum und Gegenwart*ra, majd pedig a *Christentum und Wirklichkeit*re.¹⁵

Besztercei szolgálatára idején az igehirdetés mellett a belmissziói munkára esett a másik fő hangsúly. Vallásórákat tartott a gyermekeknek. Egy évben többször is meglátogatta a családokat. Hetente egyszer pedig a kaszinó könyvtárszobájában

¹³ BeszterceEhkLvt I/8. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve, 1902–1912. 3/1911. okt. 1., 142–143.

¹⁴ Vásárhelyi János: *Emlékeim*. I., 130.

¹⁵ Uo. 131.

tartott vallásos estélyeket olyan témákban, mint *A Biblia és a tudományos kritika*, *Jézus és a család élete*, *Jézus és az egyház*, *Jézus és az állam*, *A társadalmi mozgalmak megítélése*, *A reformáció ajándéka* stb.¹⁶ Bázeli tapasztalatai alapján megszervezte az ifjúsági munkát. Külön csoportokban foglalkozott a lányokkal és a fiúkkal, és egyesületbe szervezve őket. Összejöveleiken rendszeresen tartottak felolvasásokat is. Az ifjúságon kívül a felnőttek számára is rendszeresen tartott bibliaórákat, s ezeket más nemzetiségű és felekezetű személyek is látogatták.

A világháború első éveiben Beszterce közvetlenül a front mögött feküdt, s mivel sokáig nem volt tábori lelkész az ott állomásozó hadtestnél, felvállalta a katonák közötti szolgálatot is. Külön istentiszteleteket tartott a katonák számára, meglátogatta és lelkigondozta a kórházban fekvő sérült katonákat, és többször kiutazott vidékre, hogy ott is tartson istentiszteletet a katonáknak.¹⁷

Még besztercei segédlelkészége idején szervezte meg a Kálvin Szövetséget a nők számára, amely már akkor áldásos tevékenységet folytatott. Egyrészt lelkigondozást végeztek, másrészt a szeretetszolgálatban jeleskedtek. A város és a hívek anyagi támogatásával imakönyveket vásároltak a front közelsége miatt Beszterce közelében harcoló katonáknak, és szeretetvendégséget szerveztek számukra; szegény gyermekeket ruháztak fel, és anyagilag támogatták azokat a családokat, ahol a családapa frontszolgálatot teljesített, és támogatták a népkonyhákat is.¹⁸

Az elesettek iránti elkötelezettségét jellemzi az az 1915 áprilisában, a *Református Szemle* hasábjain közzétett írása is, amelyben éléskamrák létesítését szorgalmazta, tudniillik azt, hogy a falvak asszonyai a papnék vezetésével vessék be a parlagon heverő földeket, hogy az onnan származó termést közös éléskamrába takarítsák és azzal a szegényeket támogassák. Ugyanezen év októberében az ő javaslatára létesített a presbitérium kegyeleti alapot, amelyet koszorúmegváltásokkal és kegyeleti adományokkal lehetett támogatni. Az alap célja az volt, hogy kamataiból elsősorban a szegény gyerekeket támogassák, esetleg a templomot díszítsék.¹⁹

Az egyházközség kormányzását a hitélet fejlesztésének rendelte alá. Ezért az 1917. április 1-i közgyűlésen előterjesztette, hogy minden presbiter odaadó és buz-

¹⁶ Vásárhelyi János: *Emlékeim*. I., 110–111.

¹⁷ Uo. 133–135.

¹⁸ Uo. 134. BeszterceEhkLvt I/9. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve 1912–1920-ig. 4/1914. dec. 23., 47–48. Vásárhelyi János: Javaslat a besztercei „Kálvin Szövetség” téli munkaprogramjára nézve. In: *Református Szemle*, VIII. (1915/48), 733–735.

¹⁹ Vásárhelyi János: Falusi éléskamrák a háborúban. In: *Református Szemle*, VIII. (1915/16), 250–252. BeszterceEhkLvt I/9. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve, 1912–1920. 5/1915. okt. 22. 67.

gó együttműködéssel vegyen részt az egyházépítés munkájában; az a presbiter pedig, aki nem ér rá, mondjon le, és adja át helyét olyannak, aki készségesebben betölti a presbiteri szolgálatot. A közgyűlés határozata alapján a presbiteri gyűlésekről való három igazolatlan hiányzás után törlik az adott személyt a presbitérium névsorából.²⁰

A lelki épülés mellett az anyagi építést is igyekezett előmozdítani. Ennek érdekében 1914-ben megegyezett Beszterce város vezetőségével, hogy az egyházfenntartói járulékot közadó módjára szedje be a református hívektől 4%-os járulékért cserébe. Így sikerült biztosítani, hogy minden egyes egyháztag befizesse a fenntartói járulékot.²¹ Figyelme kiterjedt az egyházközség épületeire is. Vezetésével rendbe hozták a parókia külsejét, bevezették az áramot, és fürdőszobát alakítottak ki az épületben.²²

Besztercei szolgálata alatt a város, azon belül a magyar közélet vezetésében is szerepet vállalt. 1915-ben, miután megszűnt a *Beszterce* nevű vármegyei lap, a város magyar társadalmának képviselői megkeresték Vásárhelyi Jánost, hogy vállalja el a pártokon felül álló, kizárólag magyar érdekeket szem előtt tartó *Besztercei Magyar Hírlap* szerkesztését.²³ A felkérést főképpen azért vállalta el, hogy a lap református vezetés és szellemiség alatt álljon, amelyet az egyházközség presbitériuma is támogatott. A lap szerkesztésének köszönhetően még elevenebben kapcsolódott be a városi és megyei politikai életbe, valamint felébredt érdeklődése a szociális és politikai összefüggések iránt. A szerkesztés útján terelődött figyelme Friedrich Naumannra (1860–1919) és az ő keresztyén-szociális politikai mozgalmára, amely liberális, nacionalista, szocialista és keresztyén elveket ötvözött. Nagy hatást gyakorolt rá Naumann *Hilfe* című lapja, akárcsak a *Mittelenropa* és a *Gotteshilfe* című könyvei.²⁴

Vásárhelyi János közéleti szerepvállalása egyre bővült, miután beválasztották a Bánffy Dezső által alapított Zálog Hitelintézet igazgatósági tagjává is. Itt a vezetőség többi tagjával igyekeztek anyagilag segíteni a környező falvak, Cegő-

²⁰ BeszterceEhkLvt I/9. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve, 1912–1920. 10/1917. ápr. 1., 92.

²¹ BeszterceEhkLvt I/9. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve, 1912–1920. 6/1914. nov. 13., 45.

²² Vásárhelyi János: *Emlékeim*. I., 128–129.

²³ A *Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig* kiadányban ezt olvashatjuk a hírlapról: „*Besztercei Magyar Hírlap*. Beszterce. 1915–1918. I–IV. évf. Politikai, társadalmi és közgazdasági hetilap. Ind. 1915. ápr. 4. Fel. szerk. Vásárhelyi János. K. a besztercei Székely Társaság. Ny. Botschár Tivadar. 4r.” Kemény György (szerk.): *A Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig*. Magyarországi időszaki sajtójának könyvészete, 4. Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára, Budapest 1942, 27.

²⁴ Uo. 132–133., Tőkés István: *i. m.* 294. BeszterceEhkLvt I/9. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve 1912–1920. 4/1915. máj. 17., 56.

A besztercei református templom

dolgoztak a Magyar Iparos Egylettel, amelynek Vásárhelyi szintén titkára volt. A Székely Társaság vidéki rendezvényein ismerte fel a falusi lelkészek komoly helytállását. Önéletírásában így ír erről:

„Így ismerkedtem meg jobban annak a munkának a jelentőségével, amelyet közösségben egy-egy derék, kopottas ruhájú, a besztercei előkelőségek részéről kevés méltatott református pap végzett.”²⁶

Ugyanakkor a miniatűr Erdélynek számító Besztercén, ahol a református, a római katolikus, az evangélikus, az ortodox stb. felekezetek és magyar, szász, román stb. nemzetiségűek éltek együtt, megerősödött benne az a felismerés, hogy az együttélés lehetőségét a kölcsönös megértés, a tisztelet és egymás testvéri támogatása biztosíthatja. Ezért a különböző felekezetekkel és nemzetiségekkel jó viszonyt ápolt, és ez a magatartás a későbbiekben is jellemezte őt.²⁷

Vásárhelyi János besztercei szolgálata alatt kétszer is volt esperesi vizitáció a gyülekezetben, és a vizitációs jegyzőkönyvek komoly, szorgalmas lelkipásztorként tüntetik fel őt. Az 1913. május 19-i egyházvizsgálati/esperesi vizitációs bizottságot Musnai Károly esperes, Menyhárt Elek főjegyző és Vályi János számvevő alkotta. Jelentésük szerint az egyház ügyeit pontosan végzi, az anyakönyveket pontosan vezeti, a családkönyvet elkészítette, a levéltárat pedig rendezi, tehát

²⁵ Vásárhelyi János: *Emlékeim*. I., 133., 140.

²⁶ Uo.

²⁷ Tőkés István: Vásárhelyi János püspök életrajza. In. *Református Szemle*, XLIX. (1956/6–7), (168–173) 171.

telke, Magyarberéte, Nagysajó, Sófalva, valamint Tacs magyarságát, földvásárlásaikat, és támogatták más jellegű befektetéseiket.²⁵ Szintén csak magyar nemzeti érdekeket szolgált a Székely Társaság, amelynek előbb tagja, majd titkára is lett, és amelyben igen élénk munkásságot fejtett ki. A társaság zárt jellegű volt, a tagokat csak ajánlás és titkos szavazás útján vette fel. Kultúrelőadásokat rendeztek, segítették a magyar tanoncok elhelyezkedését, szövetkezetet létesítettek, vidéken ünnepélyeket tartottak. Céljaik elérése érdekében össze-

igyekszik elődje mulasztásait is rendbe hozni. A bizottság az egyházközség anyagi ügyeit is rendezettnek találta, és feljegyezték, hogy vezetésével elkészült a templom körüli kerítés, kijavították a papi lakást, és bevezették a vizet. Megemlítik még a Kálvin Szövetség megszervezését, amely kéthetente vallásos estélyeket tart. Ezeket az alkalmakat felekezeti hovatartozás nélkül látogatják az emberek. Továbbá megjegyzik, hogy karácsonykor ruhát vásároltak a szegény gyerekeknek, a konfirmálóknak pedig Bibliát. Az istentiszteletek látogatottságával is meg voltak elégedve:

„A hívek vallásosak, buzgók, templomlátogatók, amit eléggé bizonyít az, hogy ünnepnapokon kicsiny a templom a hívek befogadására, s már szükségessé válik a templom megnagyobbítása.”²⁸

Összességében az egyházközségben mindent ékes és szép rendben találtak.

Az 1916. április 12-én vizsgálatot végző bizottságot ugyanazok a tagok alkották, mint 1913-ban. Miután a bizottság megvizsgálta az anyakönyveket, a levéltárat és számadásokat, mindet rendben talált. A lelkész munkásságáról pedig a következőket jegyezték le:

„Bizottságunk lelkész atyánkfiának munkásságáért teljes elismerését fejezi ki [...]. Lelkész aa odaadó, teljes buzgósággal, sokszor erejét felülmúló munkát végez az egyházi élet terén, annak szellemi és anyagi erejét munkálva, mert 9 tanintézetben 189 ref. tanulónak heti 13 órán vallást tanít, minden szerdán és pénteken d. u. 5 órakor bibliai magyarázatot tart, ahova rom. kath. és g. kath. is megjelennek, vásárnap reggel 8 órakor gyermek istentiszteletet tart, ezenkívül a konf. ifjak egyesületét, Kálvin Szövetség munkáját vezeti [...], s e mellett a presbitériumnak 1916. júl. 19-én 4. sz. alatt hozott határozatának engedélyével szerkeszti a *Besztercei Magyar Hírlapot*. Bizottságunk Vásárhelyi János áának sikerdús munkásságáért teljes elismerését fejezi ki, s felkéri a Mélt. Ig. tanácsot, hogy besztercei egyházunkba segédlelkész állás szervezését szorgalmazza, hogy lelkész áának legyen több ideje és alkalma az egyház vallásos szellemi ügyeit előbb vinni s egyháztársadalmilag munkálkodni [...]

Bizottságunk besztercei egyházközségünk szellemi, valláserkölcsi emelkedését nagy lelki örömmel tapasztalta.”²⁹

²⁸ BeszterceEhkLvt I/9. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve 1912–1920. Egyházmegyei vizitáció/1913. máj. 19., 26–28.

²⁹ BeszterceEhkLvt I/9. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve 1912–1920. Egyházmegyei vizitáció/1916. ápr. 12., 80–81.

Vásárhelyi János hét évre terjedő eredményes besztercei szolgálata 1918. július 1-én ért véget, miután a dési lelkészi állásra egyhangúan megválasztották, és ő azt elfogadta. Besztercei utódja Czirjék Mihály tábori lelkész lett, akit Vásárhelyi János ajánlott a gyülekezet figyelmébe.³⁰ A besztercei gyülekezet tagjai 1918. június 28–30. között „puritánságukban is meleg és bensőséges, szép ünnepélyek keretében búcsúztatták el”³¹ lelkipásztorukat, akitől véglegesen mégsem tudtak elszakadni. A beszterceiek ott voltak Vásárhelyi János dési kibúcsúzásakor is, majd pedig 1956-ban, a húszéves püspöki jubileumán a besztercei parókiáról készült képpel kedveskedtek neki.³²

Vásárhelyi János besztercei szolgálatában még inkább kiteljesedett mindaz, ami már kolozsvári segédlelkészként is jellemezte. A szolgálat fő hangsúlyát Besztercén is az igehirdetésre helyezte, sőt itt kezdi meg saját prédikációinak írását, és itt ismeri fel, hogy az igehirdetés komolyan vétele az eredményes lelkészi szolgálat előfeltétele. Erre nézve pedig elsősorban a német nyelvű teológiai irodalom tanulmányozásával képezi folyamatosan magát.

Az igehirdetések mellett teljes mértékben felvállalja a belmissziót: a vallásórák tartását, az ifjúsági munka beindítását, a felnőtt bibliaórák és a vallásos estélyek tartását, családok látogatását, a Kálvin Szövetség létrehozását stb. Ekkor már kiviláglik éleslátása is, ugyanis felismeri a katonák közti szolgálat szükségességét. Minden szolgálatában két dolog érvényesül hangsúlyozottan: a lelkigondozás és a szeretetszolgálat. Évente többször meglátogatja a gyülekezet tagjait, de látogatja és lelkileg gondozza a katonákat is a fronton és a kórházban, és a Kálvin Szövetség tagjait is bevonja a lelkigondozói szolgálatba. A szeretetszolgálatban szintén szerepet ad a Kálvin Szövetség tagjainak, akikkel szeretetvendégségeket szerveznek, támogatják a szegény gyermekeket, a népkonyhákat és azokat a családokat, ahol az apa frontszolgálatot teljesített. Ezeken túl pedig kegyeleti alapot hoz létre a szegény gyerekek megsegítésére, és írásaival a papnékat is szorgalmazza a szeretetszolgálat végzésére.

Besztercén mutatkoznak meg egyházkormányzói adottságai is, amikor egyrészt a presbitériumban rendet tesz, másrészt a város vezetésével egyességet köt

³⁰ BeszterceEhkLvt. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve 1912–1920-ig. I/9. 3/1918. máj. 11., 111.

³¹ Vásárhelyi János Désre távozik. In: *Református Szemle*, XI. (1918/21), 277.

³² EREL-PüspLvt, 432/1956. nov. 28. Dési Református Egyházközség Levéltára. Helyben, Vásárhelyi János levele Volloncs Miklós nyugalmazott espereshez. D/301. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve 1917–1922. 20/1921. szept. 18.

az egyházfenntartói járulék beszédére, amivel biztosítja, hogy minden egyes gyülekezeti tag befizesse ezt a járulékot.

A nemzetiségi szempontból miniatűr Erdélynek számító városban egészséges magyarságtudata is megmutatkozik. Egyrészt részt vállal minden közéleti kezdeményezésben és munkában, ami hozzájárul a magyarság szellemi és anyagi fel-emeléséhez (*Besztercei Magyar Hírlap*, Zálog Hitelintézet, Székely Társaság, Magyar Iparos Egylet); másrészt nem válik gyűlölködővé, sőt, meggyőződött arról, hogy a nemzetiségek és felekezetek együttélését csakis a kölcsönös megértés és tisztelet biztosíthatja.

Felhasznált irodalom

Kemény György (szerk.): *A Magyarország időszaki sajtója 1911-től 1920-ig*. Magyarország időszaki sajtójának könyvészete, 4. Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára, Budapest 1942.

Magyari Hunor – Juhász Ábel: *A Kolozsvári Református Egyházmegye templomai*. Székelyudvarhely 2012.

Tőkés István: Vásárhelyi János püspök életrajza. In: *Református Szemle*, XLIX. (1956/6–7), 168–173.

Vásárhelyi János Désre távozik. In: *Református Szemle*, XI. (1918/21), 277.

Levéltári források

Az erdélyi református püspöki levéltár az Erdélyi Református Egyházkerületi Levéltárban, 623/1943. jan. 6.; 432/1956. nov. 28.

Az erdélyi református püspöki levéltár. Lelkészek személyi lapjai: Vásárhelyi János (1924. márc. 17.).

Besztercei Református Egyházközség Levéltára.

I/8. 1911. ápr. 2. Presbiteri gyűlések jegyzőkönyve 1902–1912. 6/1911. ápr. 2., 127.; 42/1911. máj. 20., p. 130–131.; 52/1911. júl. 15., 134.; 66/1911. szept. 23., 140.; 3/1911. okt. 1., 142–143.

I/9. 1912–1920. 6/1914. nov. 13., 45.; 4/1914. dec. 23., 47–48.; 4/1915. máj. 17., 56.; 5/1915. okt. 22., 67.; 10/1917. ápr. 1., 92.; 3/1918. máj. 11., 111.

I/9. 1917–1922. 20/1921. szept. 18.

I/9. Egyházmegyei vizitáció/1913. máj. 19., 26–28.; 1916. ápr. 12., 80–81.

Dési Református Egyházközség Levéltára. Vásárhelyi János levele Volloncs Miklós nyugalmazott espereshez. D/301.

Erdélyi Református Egyházkerület Levéltára. Vásárhelyi János: *Emlékeim. I. Kézirat*.

This study examines the formative pastoral ministry of Bishop János Vásárhelyi during his early career, spanning his one-year assistantship in Cluj-Napoca (Kolozsvár) and seven-year ministry of the Reformed Congregation in Bistrița (Beszterce). Vásárhelyi prioritized preaching as fundamental to effective pastoral ministry while implementing comprehensive home mission programs including adult and youth Bible studies, Sunday school, religious education, and devotional services. His pastoral care extended to congregational families and military personnel, complemented by charitable initiatives and tract distribution. He pursued congregational development through church renovations and organizational restructuring. Concurrently, Vásárhelyi maintained active civic engagement, serving as editor of *Besztercei Magyar Hírlap* (Hungarian Gazette of Bistrița), board member of the Pawn Credit Institution, and secretary of both the *Székely Society* and the *Hungarian Artisans' Association*.

Keywords: János Vásárhelyi, pastoral ministry, Kolozsvár-Monostor Street, Bistrița, preaching, home missions, *Besztercei Magyar Hírlap*.